

го потенціалу різних програм і методів навчання з дисципліни «Тактико-спеціальна підготовка».

Список літератури: 1. Ганзен В. А. Теория и методология психологического исследования: практическое руководство / Ганзен В. А. – СПб. : СПбГУ, 1991. 2. Сидоренко Е. В. Методы математической обработки в психологии / Сидоренко Е. В. – СПб. : Речь, 2002. 3. Пряжников Н. С. Профессиональное и личностное самоопределение / Пряжников Н. С. – Москва-Воронеж, 1996. 4. Шарай В. Б. Функциональное состояние студентов в зависимости от форм организации экзаменационного процесса / Шарай В. Б. – М., 1979. 5. Калмыкова З. И. Продуктивное мышление как основа обучаемости / Калмыкова З. И. – М., 1981. 6. Чуприкова Н. И. Принцип дифференциации когнитивных структур в умственном развитии, обучение и интеллект / Н. И. Чуприкова // Вопросы психологии. – 2005. 7. Carrol J. B. Individual differences in cognitive abilities / Carrol J. B., Maxwell S. E. // Ann. Rev. of Psychol. – 1979. – 30. – P. 603–640.

Надійшла до редакції 14.05.2009

УДК 351.74(477):[378.6+371.896]

Є. І. Гаркавцев

ДОСЛІДЖЕННЯ НЕОБХІДНОСТІ РОЗРІЗНЕННЯ КУРСАНТІВ МВС ЗА КУРСАМИ НАВЧАННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ НАРУКАВНИХ ЗНАКІВ

Розглянуто питання щодо розрізнення курсантів ХНУВС за курсами навчання за допомогою відповідних нашивок. Проведені дослідження з актуальності та необхідності практичного використання нашивок за курсами навчання на формену одязі.

***

Рассмотрен вопрос, относительно различения курсантов ХНУВД по курсам обучения с помощью соответствующих нашивок. Проведены исследования актуальности и необходимости практического использования нашивок по курсам обучения на форменной одежде.

***

The problem concerning distinctions of cadets of KhNUIA between study courses taking into consideration appropriate stripes is researched. Urgency and necessity of study courses stripes practical wearing on the uniform are researched.

Перед вступом до відомчого вищого навчального закладу (ВНЗ) більшість цивільних осіб, які не мають досвіду служби, уявляють, що курсанти є загальним колективом у форменому одязі, які розрізняються лише за віковими та гендерними ознаками.

Відомо, що з початком навчання у ВНЗ формується певна структура стосунків між курсантами старших і молодших курсів. Так, наприклад, для допомоги офіцерському складу під час проведення табірних зборів та інших організаційно-виховних заходів (несення служби у складі комендантських патрулів) курсанти старших курсів залучаються до управління і виховання нового набо-

ру. Тобто перший поділ курсантського колективу на групи відбувається за відповідними курсами навчання, що обумовлює доречність питання, яке постає перед курсантами вже другого курсу, як наочно відрізнятися від курсантів молодших курсів.

Враховуючи соціальні, управлінські, психологічні та педагогічні аспекти вищевикладеного, з вересня 2009 р. на форменому одязі курсантів Харківського національного університету внутрішніх справ (ХНУВС) розміщуються нарукавні знаки за відповідними курсами навчання. Цей атрибут, що належить до знаків розрізнення курсантів, впливає на їх самодисципліну, зміцнює авторитет старшокурсників, які є лідерами відносно курсантів молодших курсів, а також виконує інформаційну функцію.

У груповому контексті наслідування індивідуальних рис, зразків якості та способів поведінки повинно передаватися тільки у найкращому. Ця обставина стосується і переймання поваги до форменого одягу та дотримання правил щодо його носіння [2].

Обговорення питання щодо розрізнення курсантів за курсами навчання відбувалось як у радянські роки, так і у роки становлення незалежної України. Досліджуючи історичні події стало відомо, що вперше нашивки у вигляді кутів для розрізнення курсантів військово-морських навчальних закладів були введені у 1922 р. у зв'язку із збільшенням строку навчання до 5-ти та 6-ти років.

Гостро проблема розрізнення курсантів за курсами навчання постала наприкінці 50-х, на початку 60-х рр. XX ст. через подовження строку навчання у військових училищах до 4-х років (більшість училищ були до цього у середньому з 2, 3 річним навчанням). Вирішення вказаного питання мало свою демонстрацію під час військового параду 7 листопада 1967 р. – курсанти Московського вищого загальновійськового командного училища на рукавах свого форменого одягу вперше мали нові нашивки у вигляді прямокутних смуг, що розрізняли їх за курсами навчання.

Пізніше наказом Міністра оборони СРСР від 26.07.1969 № 191 були офіційно встановлені нарукавні нашивки за роками навчання курсантів військових училищ Радянської Армії згідно з Правилами носіння військової форми одягу [5]. МВС Союзу РСР, як і усі інші силові структури СРСР, змінювало формений одяг покрій, якого повинен був бути майже однаковим, а колір міг відрізнитися. Наказом Міністра внутрішніх справ СРСР від 20.10.1970 № 351 були встановлені нарукавні нашивки за роками навчання курсантів згідно з Правилами носіння військової форми одягу [6]. Тільки пізніше наказом МВС СРСР від 29.01.1979 № 37 для курсантів та слухачів навчальних закладів міліції з одночасним введенням літери «К» на погони усіх форм одягу були також введені аналогічні нарукавні нашивки за роками навчання [7]. Саме з цього часу і до розпаду Радянського Союзу до усіх курсантів міліції

ставилась вимога щодо обов'язкового розміщення на їх форменому одязі нашивок за курсами навчання.

З проголошенням незалежності Української держави одним із важливих питань для силових структур стало розроблення власних зразків форменого одягу та його елементів. Попередні варіанти перероблювались у зв'язку із необхідністю відрізнити їх від інших існуючих відомств та відомств колишнього СРСР. Через це особовий склад збройних сил і органів внутрішніх справ нашої держави певний час продовжував носити формений одяг радянського зразку, велика кількість якого ще залишалась на речових складах. Належність військовослужбовців і осіб рядового та начальницького складу до певних відомств та служб незалежної України спочатку визначалась введенням окремих елементів форменого одягу, що мали державну символіку.

Під час реформування форменого одягу силових структур України відбувались певні зміни, проте у багатьох випадках концепція форменого костюма залишилася незмінною, як і у радянські часи. Тобто при створенні нових зразків форменого одягу з урахуванням його функціонального призначення та умов використання враховувався досвід, набутий роками.

Наведене також стосується і нарукавних нашивок за курсами навчання курсантів. Так, наказом Міністра оборони України від 12.06.1995 № 150 при введенні в дію Правил носіння військової форми одягу військовослужбовцями Збройних сил України були передбачені нарукавні знаки за курсами навчання курсантів у вигляді кутів із галуна золотистого кольору, що традиційно, як і у всіх попередніх радянських наказах, нашиваються на зовнішньому боці лівого рукава на відстані 10 мм нижче загальновійськового нарукавного знака [8].

Слід зазначити, що на жаль, саме з часів незалежності України була майже втрачена традиція розрізнення курсантів ВНЗ МВС за курсами навчання за допомогою нарукавних нашивок.

Прикладами продовження традиції використання нашивок за курсами навчання є декілька ВНЗ, серед яких Академія пожежної безпеки України (АПБУ). АПБУ згідно з указом Президента України від 27.01.2003 № 47/2003 була виведена зі складу МВС України і передана до структури Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи та нині має назву Університет цивільного захисту України. Саме у зазначеному ВНЗ остаточно закріпився обов'язковий атрибут розрізнення курсантів за курсами навчання за допомогою типових сучасних військових нарукавних нашивок, що розміщуються на лівому рукаві форменого одягу.

Ще одним прикладом є Луганський державний університет внутрішніх справ (ЛДУВС) імені Е. О. Дідоренка та його структур-

ний підрозділ – Донецький юридичний інститут (ДЮІ), де для розрізнення курсантів за курсами навчання також застосовуються зазначені нашивки, але вони мають вигляд радянського прототи-пу та нашивається на правому рукаві. До речі, курсантів АДУВС та ДЮІ можна відрізнити ще за однією характерною ознакою (елементом форменого одягу): підшитими комірцями підкомірців. Не можна не вказати, що зазначена практика у гігієнічних та естетичних цілях деякий час застосовувалась і у ХНУВС після останнього реформування міліцейської форми одягу, регламентованого наказом МВС України від 24.05.2002 № 535 «Про затвердження правил носіння форменого одягу та знаків розрізнення особами начальницького і рядового складу ОВС, військовослужбовцями спеціальних моторизованих військових частин міліції внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ України» [9].

Останнім часом нашивки для визначення курсів навчання можна бачити і на форменому одязі вихованців Харківської спеціалізованої школи-інтернату «Лицей міліції» Харківської обласної ради.

Отже, мету нововведення у ХНУВС слід розглядати у контексті підготовки майбутніх фахівців міліції, які після випуску та призначення на посади середнього начальницького складу за зовнішнім виглядом повинні гідно представляти постійний кадровий склад органів внутрішніх справ України [10].

Реалізація даного проекту обумовила не тільки введення обов'язковості нашивок за курсами навчання у вигляді кутів з галуна білого кольору на темносиньому фоні, а ще й нагрудних нашивок, які визначають групу, де навчається курсант, його резус-фактор та структурний підрозділ університету. Останній знак сприяє розрізненню курсантів за навчально-науковими інститутами, у яких вони навчаються, що позитивно впливає на внутрішнє управління та психологію малих груп.

Таким чином, часткове реформування елементів форменого одягу добре сприяє іміджу курсантів ХНУВС як на території розташування, так і за її межами, зміцнює самодисципліну та належне дотримання курсантами правил носіння форменого одягу.

Список літератури: 1. Бандурка А. М. Психология управления / А. М. Бандурка, С. П. Бочарова, Е. В. Землянская. – Х. : Фортуна-пресс, 1998. – 464. 2. Кодекс честі працівника ОВС України : наказ МВС України від 11 січ. 1996 р. № 16. – К. : МВС України, 1996. 3 с. 3. Боевой путь Советского Военно-Морского Флота / В. И. Ачкасов, А. В. Басов, А. И. Сумин и др. – 4 изд. – М. : Воениздат, 1988. – 607 с. 4. Военная одежда Вооруженных Сил СССР и России (1917–1990-е годы) / М. М. Хренов, И. Ф. Коновалов, Н. В. Дементюк, М. А. Теровкин. – М. : Воен. изд-во, 1999. – 448 с. 5. Про затвердження Правил носіння військової форми одягу : наказ МО СРСР від 26 лип. 1969 р. № 191. – М. : МО СРСР, 1969. – 86 с. 6. Про затвердження Правил носіння військової форми одягу : наказ МВС СРСР від 20 жовт. 1970 р. 7. Про затвердження правил носіння форменого одягу особами начальницького і рядового складу ОВС МВС СРСР :

наказ МВС СРСР від 29 січ. 1979 р. № 37. – М. : МВС СРСР, 1979. – 52 с. **8.** Про введення в дію Правил носіння військової форми одягу військовослужбовцями Збройних Сил України : наказ МО України від 12 черв. 1995 р. № 150. – К. : МО України, 1995. – 64 с. **9.** Про затвердження правил носіння форменого одягу та знаків розрізнення особами начальницького і рядового складу ОВС, військовослужбовцями спеціальних моторизованих військових частин міліції внутрішніх військ МВС України : наказ МВС України від 24 трав. 2002 р. № 535. – К. : МВС України, 2002. – 48 с. **10.** Бандурка О. М. Теорія і практика управління органами внутрішніх справ України / О. М. Бандурка. – Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2004. – 780 с.

Надійшла до редколегії 02.04.2009